

H. G. WELLS

Mașina timpului

+
Povestea lui Plattner

Traducere
GABRIEL MĂLĂESCU

Editura MondoRo
București, 2017

I

Călătorul în Timp (căci aşa va fi mai ușor să îi spunem) ne explică o chestiune alambicată. Ochii lui cenuşii străluceau şi sclipeau, iar chipul lui de obicei palid era îmbujorat şi plin de viaţă. Focul ardea cu vâlvătăi şi razele blânde ale becurilor cu incandescenţă din crinii de argint sclipeau în bulele care se iveau şi se plimbau în paharele noastre. Scaunele, fiind invenţii de-ale lui, ne îmbrăţişaau şi ne mângâiau mai degrabă, decât să ne suporte să stăm pe ele, iar în salon plutea acea atmosferă îmbelşugată de după cină când gândul rătăceşte scăpat din lanţurile exactităţii. Şi el ne explică astfel – marcând punctele importante cu un deget arătător subţire – în vreme ce noi stăteam şi admiram lenevind inflamarea lui faţă de acest nou paradox (cum îl credeam noi) şi creativitatea lui.

— Trebuie să mă urmăriți cu atenție. Va trebui să contrazic una-două idei care sunt aproape universal acceptate. Geometria, de exemplu, pe care ați învățat-o la școală este bazată pe o idee greșită.

— Nu credeți că e o chestiune cam mare cu care să începem? spuse Filby, o persoană certăreață cu părul roșcat.

— Nu vreau să vă cer să acceptați ceva fără un motiv rezonabil. În scurtă vreme veți admite atâtă cât am nevoie de la domniile voastre. Știți, desigur, că o linie matematică, o linie de grosime „zero”, nu există cu adevărat. Așa v-au învățat? La fel și un plan matematic. Aceste lucruri sunt doar niște idei abstracte.

— Corect, spuse Psihologul.

— Atunci, având doar lungime, lățime și grosime, un cub poate fi adevărat.

— Aici obiectez, spuse Filby. Bineînțeles că un corp solid poate exista. Toate lucrurile adevărate...

— Așa cred cei mai mulți oameni. Dar așteptați o clipă. Poate există un cub „instantaneu”?

— Nu pricep, spuse Filby.

— Poate un cub care nu dăinuie nici un pic să fie adevărat?

Filby a căzut pe gânduri.

— Evident, a continuat Călătorul în Timp, orice corp real trebuie să se extindă în patru direcții: trebuie să aibă lungime, lățime, grosime și... durată. Dar printre infirmitate firească a omului, pe care v-o voi explica într-o clipă, înclinăm să trecem cu vederea acest fapt. Există, într-adevăr, patru dimensiuni, trei pe care le numim cele trei planuri ale Spațiului și o a patra, Timpul. Aici există, însă, o tendință de a face o distincție artificială între primele trei dimensiuni și

cea din urmă, pentru că se întâmplă că activitatea minții noastre se desfășoară intermitent într-o singură direcție de-a lungul acestei ultime dimensiuni de la începutul până la sfârșitul vieții.

— Asta, spuse un bărbat foarte Tânăr, făcând eforturi spasmodice să își reaprindă trabucul de la lampă, asta... foarte clar, într-adevăr.

— Acum, este extraordinar că acest lucru este trecut atât de mult cu vederea, a continuat Călătorul în Timp, cu o usoară izbucnire de veselie. Într-adevăr, asta înseamnă A Patra Dimensiune, deși unii oameni care vorbesc de A Patra Dimensiune nu știu că se referă la el. Este doar un alt fel de a privi Timpul. Nu există nicio diferență între Timp și oricare dintre cele trei dimensiuni ale Spațiului, decât că activitatea minții noastre se desfășoară de-a lungul ei. Dar unii oameni proști au priceput greșit ideea asta. Ați auzit cu toții ce au ei de spus despre această a patra dimensiune?

— Eu nu, spuse Primarul de Provincie.

— Păi, exact așa: că Spațiul, cum îl percep matematicienii noștri, se spune că are trei dimensiuni, care se pot numi Lungime, Lățime și Grosime, și că este întotdeauna definibil prin raportare la trei planuri, fiecare aflat la unghiuri drepte față de celelalte. Dar unii filosofi au întrebat de ce exact „trei” dimensiuni... de ce nu o altă direcție aflată la unghiuri drepte față de celelalte trei?... și au încercat chiar să creeze o geometrie în patru dimensiuni. Profesorul Simon Newcomb a expus această idee înaintea Academiei de Matematică din New York cu doar vreo lună în urmă. Știi că pe o suprafață plană, care are numai două dimensiuni, putem reprezenta imaginea unui corp solid tridimensional și, la fel, se crede că prin modele cu trei

dimensiuni am putea reprezenta un corp cu patru – dacă am putea reprezenta perspectiva acelui obiect. Înțelegeți?

— Așa cred, a îngăimăt Primarul de Provincie și, încruntându-se, a căzut pe gânduri, buzele mișcându-i-se de parcă repeta niște descântece. Da, acum cred că înțeleg, spuse el după o vreme, luminându-se pentru o clipă.

— Ei bine, nu e un secret faptul că am lucrat o vreme cu această geometrie în patru dimensiuni. Unele din rezultatele obținute de mine sunt curioase. De exemplu, există un portret al unui om la vîrstă de opt ani, altul la cincisprezece, altul la șaptesprezece, altul la douăzeci și trei și tot așa. Toate acestea sunt evident secțiuni, adică reprezentări tridimensionale ale ființei lui cvadridimensionale, care este un lucru fix și de neschimbăt.

Oamenii de știință, a continuat Călătorul în Timp, după pauza necesară asimilării acestui lucru, știu foarte bine că Timpul este un fel de Spațiu. Iată o diagramă științifică des întâlnită, o prognoză a vremii. Această linie pe care o trasez cu degetul arată mișcarea barometrului. Ieri era atât de sus, astă-noapte a scăzut, apoi în dimineață aceasta s-a ridicat din nou și atât de încet până aici. Cu siguranță, mercurul nu a trasat această linie în niciuna din dimensiunile Spațiului recunoscut de către toată lumea. Dar în mod cert a trasat o asemenea linie; și astfel acea linie trebuie să concluzionăm că a fost trasată de-a lungul dimensiunii Timpului.

— Dar, spuse Medicul, privind fix la un cărbune din foc, dacă Timpul este, într-adevăr, doar o a patra dimensiune a Spațiului, de ce este el și de ce a fost mereu privit drept ceva diferit? Si de ce nu ne putem mișca prin Timp aşa cum ne mișcăm de colo-colo prin celealte dimensiuni ale Spațiului?

Călătorul în Timp a zâmbit.

Respect pentru oameni și cărți

— Sunteți sigur că ne putem mișca liber în Spațiu? La stânga și la dreapta putem merge, înainte și înapoi ne mișcăm destul de liber și oamenii au făcut mereu aşa. Admit că ne mișcăm liber în două dimensiuni. Dar cum rămâne cu sus și jos? Gravitația ne țințuiește aici.

— Nu chiar, spuse Medicul. Există baloane.

— Dar înaintea baloanelor, fără săriturile spasmodice și denivelările suprafetei terestre, omul nu avea libertatea mișcării verticale.

— Însă se putea mișca un pic în sus și în jos, spuse Medicul.

— Mai ușor, mult mai ușor, în jos decât în sus.

— Și nu ne putem mișca deloc în Timp, nu putem scăpa de momentul prezent.

— Dragul meu domn, exact aici greșiți. Exact aici greșește întreaga lume. Mereu scăpăm de momentul prezent. Existențele noastre mentale, care sunt imateriale și nu au dimensiuni, merg de-a lungul dimensiunii Timp cu o viteză uniformă de la leagăn până la mormânt. Exact aşa cum am călători „în jos” dacă ne-am începe existența la cincizeci de mile deasupra suprafetei pământului.

— Dar marea dificultate este aceasta, l-a întrerupt Psihologul; Te POTI mișca în toate direcțiile prin Spațiu, dar nu te poți mișca prin Timp.

— Acesta este grăuntele marii mele descoperiri. Dar greșiți spunând că nu ne putem mișca prin Timp. De exemplu, dacă îmi amintesc foarte intens un incident, mă întorc în momentul petrecerii lui; devin absent, cum s-ar spune. Sar înapoi pentru o clipă. Desigur, nu avem mijloacele de a rămâne acolo oricât timp vrem, aşa cum un sălbatic sau un animal nu are mijloacele de a rămâne la doi

metri deasupra pământului. Dar un om civilizat este mult mai bun decât un sălbatic în această privință. El poate urca, în ciuda gravitației, cu un balon și de ce să nu sperăm că în cele din urmă el va putea să oprească sau să își accelereze alunecarea de-a lungul dimensiunii Timp, sau chiar să se întoarcă și să călătorească în sensul celălalt?

- Ah, asta, a început Filby, este de-a dreptul...
- De ce nu? spuse Călătorul în Timp.
- Este împotrivă răjiunii, spuse Filby.
- Care răjiune? întrebă Călătorul în Timp.
- Puteți arăta că albul este negru din vorbe, spuse Filby, dar pe mine nu mă veți convinge.
- Se poate să nu, spuse Călătorul în Timp. Dar acum începeți să vedeți scopul cercetărilor mele în geometria cvadrimensională. Acum multă vreme am avut ideea vagă a unei mașini...
- Care să meargă prin Timp! a exclamat Omul foarte Tânăr.
- Care să călătorească fără deosebire în orice direcție a Spațiului și a Timpului, după cum hotărăște conducătorul ei. Filby s-a mulțumit să râdă.
- Dar eu vreau să fac verificarea experimentală, spuse Călătorul în Timp.
- Ar fi nemaipomenit de ușor pentru istorici, a sugerat Psihologul. Ar putea călători înapoi în timp și ar putea verifica numărul de victime al Bătăliei de la Hastings, de exemplu!
- Nu credeți că ar atrage atenția asupra lui? spuse Medicul. Strămoșii noștri nu prea tolerau anacronismele.
- Ar putea învăța grecește chiar de la Homer și Platon, spuse Omul foarte Tânăr.

Respect pentru oameni și cărți

— Caz în care ați pica în mod sigur examenele dintre semestre. Învățații germani au „îmbunătățit” greaca atât de mult!

— Apoi mai este viitorul, spuse Omul foarte Tânăr. Gândiți-vă doar! Cineva și-ar putea investi toți banii, i-ar lăsa să acumuleze dobândă și ar porni degrabă înainte în viitor!

— Ca să descopere o societate, am spus eu, clădită pe temelii comuniste.

— Dintre toate teoriile extravagante... a început Psihologul.

— Da, aşa mi s-a părut și mie, astfel că nu am vorbit de ea până...

— Verificarea experimentală! am strigat eu. Ai de gând să verifici ASTA?

— Experimentul! a strigat Filby, căruia începea să îi fiarbă capul.

— Să vă vedem experimentul, spuse Psihologul, deși totul este o păcăleală, știți.

Călătorul în Timp a zâmbit privindu-ne pe toți. Apoi, încă zâmbind stins și cu mâinile înfisite adânc în buzunarele pantalonilor, a ieșit încet din cameră și i-am auzit papucii târșâindu-se de-a lungul culoarului lung spre laboratorul său.

Psihologul s-a uitat la noi.

— Mă întreb cu ce vine.

— Cu vreun truc de prestidigităție sau ceva, spuse Medicul.

Iar Filby a încercat să ne povestească despre un vrăjitor pe care îl văzuse în Burslem, dar înainte ca el să sfârșească introducerea, Călătorul în Timp s-a întors și anecdota lui Filby s-a sfârșit.